

hierboven aangehaalde artikelen volgt op het R.I.V.O.N. voor belangstellenden hieronder. De volledige literatuurlijst is beschikbaar.

Litteratuur:

- Boer, W. de 1958: De Bonte vliegenvanger als nestkast-bewoner in Twente. Het Vogeljaar 6, no. 1.
Comm. Ned. Avifauna 1958: Naamlijst van de Nederlandse vogelsoorten. Mededeling 1. Limosa 31, no. 2. pp. 107-119.
Eykman, C. c.s. 1937: De Nederlandse Vogels (deel I).
Haverschmidt, Fr. 1942: Faunistisch overzicht van de Nederlandse broedvogels.
Hens, P. A. 1926: Avifauna der Nederlandse provincie Limburg (+ aanv.).
Kist, J. 1957: Schlegel en onze huidige avifauna. Ardea 45, no. 1/2.
Orden, Chr. van en R. A. Mooser 1960: De huidige stand van de Bonte vliegenvanger in Gelderland. De Levende Natuur 63, no. 2.
Schlegel, H. 1878: De Vogels van Nederland.

Over vogelbescherming, Mangoestes en beren in Italië

M. F. MÖRZER BRUIJNS.
(R.I.V.O.N.)

Italië is ver weg en wij Nederlanders hebben niet zo heel erg veel te maken met wat daar gebeurt. Toch zijn er allerlei aanknopingspunten. Wij zijn immers verontwaardigd over de massavangst van allerlei soorten zangvogels daar, vogels, die hier totaal beschermd zijn, maar in Italië op alle mogelijke manieren mogen worden buit gemaakt om te worden opgegeten. Van alle kanten, uit vele landen en ook uit Nederland, worden er acties ondernomen om het Italiaanse volk op te voeden. Op iedere internationale conferentie van de International Council for Bird Preservation (waarbij meer dan 40 landen zijn aangesloten) wordt er druk op Italië uitgeoefend. Gelukkig zijn er ook in Italië al heel wat vogelliefhebbers, die hun uiterste best doen om verbeteringen te bewerkstelligen. Die proberen bepaalde vogels totaal te doen beschermen, de jachttijden te bekorten en de vogels in reservaten de nodige veiligheid te verschaffen. Door een goed opgezette voorlichting moet langzamerhand het besef wel tot de Italianen

doordringen, dat het beter is de vogels te beschermen.

In het najaar van 1960 bezochten met dat doel voor ogen twee Italiaanse vogelkenners ons land: Fabrizio Palombelli en Carlo Prola. Zij kwamen om de vogelrijkdom van Nederland tijdens de najaarstrek te zien en waar mogelijk op een film vast te leggen om met behulp daarvan hun landgenoten o.a. via de televisie de ogen te openen. Zij zijn in hun verwachtingen niet teleurgesteld. De vogelrijkdom van de reservaten (ook die van het Staatsbosbeheer), die zij hebben bezocht, overtrof hetgeen zij er zich van hadden voorgesteld. Wanneer deze film dan in Italië wordt vertoond kan iedereen daar zien wat een rijkdom aan vogels een land kan bevolken, zodra er met de nodige zorg met hen wordt omgesprongen, de jacht tot op zekere hoogte wordt beperkt en er voldoende reservaten zijn. Nederland is, daar mogen wij wel een beetje trots op zijn, in dit opzicht een voorbeeld voor anderen.

Op deze manier helpen de internationale

contacten mee verbeteringen mogelijk te maken in landen, die zonder dergelijke contacten stellig veel langer op zich zouden laten wachten.

Het contact met de Italiaanse ornithologen bracht enige interessante bijzonderheden aan de dag, die voor ons nuttig en het oververtellen waard zijn. Het eerste betreft de gevaren van het invoeren en loslaten van uitheemse roofdieren, in het onderhavige geval de Mangoeste, het tweede de pseudo-schadelijkheid van beren. De Mangoeste (*Herpestes ichneumon*) behoort tot de roofdieren en wel tot de familie van de civetkatten (*Viverridae*) een groep, die het midden houdt tussen de marterachtigen (bv. de Bunzing) en de echte katten. De Mangoeste is 50-55 cm lang met een staart van 35-45 cm. Hij is laag op de poten. Zijn vacht is egaal peper- en zoutkleurig. Het hoofdverspreidingsgebied van de Mangoeste is Azië en Afrika. Bekend is het dier uit het verhaal van Rikki Tikki Tavi uit het „Jungle Book” van Rudyard Kipling. Zij hebben de faam onverschrokken verdelgers te zijn van slangen en ander ongedierte. Dat is dan ook de reden, dat zij nogal eens ter bestrijding van ratten of slangen werden ingevoerd in andere landen en daar losgelaten. Het geval van Jamaica is wereld-

beroemd, beter gezegd, berucht geworden. De Mangoeste is daar in 1872 ingevoerd om een einde te maken aan een rattenplaag. De roofdiertjes sloegen goed aan. Zij verkozen evenwel de inheemse eilandfauna als prooidieren boven de ratten. Het middel werd daardoor erger dan de kwaal. De Mangoestes zijn ten slotte zelf tot een plaag geworden. Uit dergelijke gevallen kan men veel leren en op grond van de opgedane ervaringen kon de I.U.C.N. (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources) de regering van Venezuela met overtuiging afraden Mangoestes in te voeren. In Zuid-Europa heeft men geen advies gevraagd. De Mangoeste is daar onder andere ingevoerd in Zuid-Spanje, in Joegoslavië en kort geleden ook in Midden-Italië. In Zuid-Spanje hebben de Mangoestes zich reeds over een vrij groot gebied uitgebreid (vgl. het kaartje in de „Zoogdierengids” van Mr. van den Brink). Zij zijn er evenwel niet talrijk en doen geen noemenswaardige schade (Valverde 1959). Nader gegevens over de gevolgen van het invoeren in Dalmatië ontbreken, omtrent de introductie in Italië is iets meer bekend. De eigenaresse van een landgoed in de omgeving van Rome had last van de in Italië vrij veel voorkomende Aspis-adder

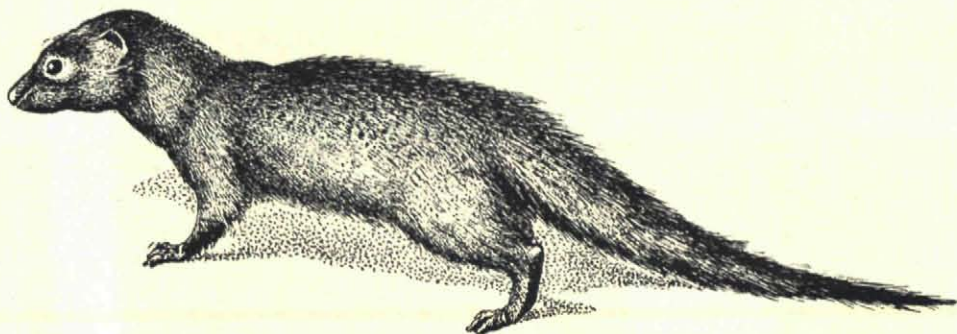

Fig. 1. *Mangoeste* (*Herpestes ichneumon*). Tekening W. J. Boer Leffel.

(*Vipera aspis*). Zonder te zeggen, wat zij van plan was, verzocht zij de directeur van de diergaarde te Rome enige Mangoestes te mogen kopen. Aangezien deze dieren gemakkelijk in gevangenschap te houden zijn, vond de directeur het verzoek niet bevreemdend. Hij leverde de Mangoestes. De landgoedeigenaresse gaf de dieren op haar terrein de vrijheid, in de hoop daarmee van de adders af te komen. Aan verdere gevolgen en „nevenwerkingen” heeft zij niet gedacht, net zo min als destijds bij de invoer van de myxomatose op één landgoed in Zuid-Frankrijk voorzien is, dat deze ziekte zich over geheel Europa zou gaan uitbreiden. Prof. Delille dacht, dat de ziekte zich tot zijn eigen terrein zou beperken.

Ook de Mangoestes in de omgeving van Rome bleven niet op het landgoed waar zij waren uitgezet. Zij vermenigvuldigden zich en pasten zich in de Midden-Italiaanse natuur goed aan. Volgens beide Italiaanse biologen vormen de felle roofdier-tjes momenteel zelfs een ernstige bedreiging voor de inheemse dierenwereld ter plaatse. Zo heel veel te eten is er niet en de concurrentie tussen de verschillende soorten roofdieren is er dus vrij groot. De Mangoeste kan zich in die strijd blijkbaar goed weren. Dat bleek o.a. toen er vlak voor een auto langs een kluwen op leven en dood vechtende dieren over de weg schoot. Het waren een Mangoeste in een gevecht met een Vos. De Vos legde het af. Er moet nog worden afgewacht, hoe de toestand zich verder ontwikkelen zal. Ontwikkelt zich een aanvaardbaar evenwicht, zoals in Zuid-Spanje of gaat het zoals op Jamaica?

In tegenstelling tot de Mangoestes zijn de Bruine beren (*Ursus arctos*) van nature bewoners van Italië (vgl. Maliepaard 1959). Veel zijn er niet meer. Op één

plaats in de Alpen, nl. in het Trentino-gebied, kan er nog van een berenstand worden gesproken. In het Nationale Park in de Abruzzen leeft, volgens Palombelli en Prola, op een oppervlakte van $40 \times 10 \text{ km}^2$ nog een behoorlijke populatie, die goed wordt beschermd. De dieren doen zelden schade. Slechts een enkele keer gebeurt er een ongeluk. Dat is dan bijna altijd te wijten aan onachtzaamheid van de mensen en niet aan de bloeddorstigheid van de beren. Het is bv. een paar keer gebeurd, dat een beer in een schaapskooi terecht kwam en alle schapen doodde. Bij de reconstructie van een dergelijk geval bleek, dat per ongeluk een jonge beer, die van zijn moeder was afgedwaald op het dak van een schaapskooi was terecht gekomen en er vanwege de buitengewone bouwvalligheid doorheen was gezakt. Dat kon, omdat de schaapskooien daar vaak onder tegen de helling zijn aangebouwd. Het dak is dan als het ware een voortzetting van de helling. Oude beren wagen zich niet op zo'n dak, maar jonge onervaren beren menen te kunnen doorlopen. Is het jong éénmaal in de stal gezakt, dan doet het natuurlijk verwoede pogingen om er weer uit te komen. Dat lukt meestal niet, omdat de stal te hoog is. Het jong geeft luid aan zijn angst en wanhoop uiting. De berin komt dan het jong te hulp, maar zakt ook door het dak in de stal. De schapen zijn inmiddels in paniek geraakt en op deze toestand reageert de berin door hen allen te doden. Meestal klimt de berenfamilie daarna over de dode schapen heen weer naar buiten. Dit is een goed voorbeeld om te beseffen hoe voorzichtig men moet zijn voor men een dier schadelijk noemt. De „schuld” kan best bij de mens zelf liggen. Is het in Nederland met de schade van Das, Vos en ander roofgedierte ook niet wel eens zo?

Litteratuur:

- Brink, F. H. van den, 1955: Zoogdierengids. Amsterdam-Brussel.
Maliepaard, C. H. J. 1959: Beren en Bevers in Europa. Mededelingen no. 18. Ned. Comm. voor Intern. Natuurbescherming, Amsterdam.
Valverde, José A. 1959: La Protection de la Faune en Espagne et ses problèmes. Proceedings and Papers Seventh Techn. Meeting I.U.C.N. Vol. V. Animaux et Végétaux rares de la region mediterraneenne.

Kraaienvaria

M. L. BARTEN.

Het onderzoek, waarvan hieronder enkele resultaten worden vermeld, vond plaats in de Midden-Limburgse Maasvallei over een periode van 10 jaren.

Grazige uiterwaarden met ontelbare populieren karakteriseren dit landschap en vormen het ideale biotoop voor de Zwarte kraaien. Honderden dezer vogels bevolken het gebied, gelijkmatig verspreid en ieder paar in een eigen territorium dat ze als extreme standvogels slechts zelden verlaten. Wel bezoeken ze in najaar en winter een of andere gemeenschappelijke slaappleats.

Deze honkvastheid, bevolkingsdichtheid en het overzichtelijke terrein zijn ideaal voor veldwaarnemingen. Hiervan werd een dankbaar gebruik gemaakt hetgeen o.m. de volgende wellicht vermeldenswaardige gegevens opleverde.

Territorium.

In het proefvlak dat voor dit onderzoek werd uitgezocht nestelen jaarlijks ongeveer 60 kraaienparen, d.i. gemiddeld 1 paar per 25 ha. De werkelijke territorium-grotte varieert nogal en kan meestal vrij eenvoudig worden vastgesteld als men het betreffende paar rustig door hun gebied rond „drijft”. Bij de grens ziet men ze telkens omzwenken, aan de burens merkt men wel dat ze deze naderen en overtreding wordt direct door deze afgewezen en soms afgestraft. Andere hulpmiddelen zijn

het observeren van de herkenbare individuen en het nagaan van de grensschermtusselingen.

De grootste territoria vindt men in de boomarme gebieden, de kleinste in de dichtbevolkte boomrijke sectoren. In het eerste geval wordt de grootte bepaald door de beschikbare nestgelegenheid, in het tweede geval door de benodigde voedselvoorraad en levensruimte voor het kraaien gezin.

De minimumgrootte ligt wel tussen de 10 en 15 ha. Ondanks bevolkingsoverschot en ruime nestgelegenheid worden deze kleine territoria niet verder samengedrukt en neemt het aantal broedparen niet toe.

Het broedseizoen.

Dit neemt alles bij elkaar een groot gedeelte van het jaar in beslag. In januari klinkt vaak al de baltsroep der kraaien over de uiterwaarden en pas diep in de herfst verlaten de jongen voorgoed het ouderlijke territorium.

In het voorjaar wordt er wel eens hevig gevochten door ongepaarde mannetjes om het bezit van wijfje en territorium.

Is het paar echter eenmaal gevormd dan blijft dit, behoudens uitzonderingen, winter en zomer te samen in het broedgebied, vaak levenslang. In de loop van april, bij uitzondering pas begin mei, verschijnen voor en na de nesten in de nog kale populieren. Het nest heeft een fundament